

Empirical researching of the role of political parties in ensuring the national security has become popular nowadays. The use of content analysis has allowed researching of the programs of political parties and presence/absence of the tendencies to stimulation of society the national unity in them. In addition, socio-political divisions in the country have been partly analyzed for identifying the root causes.

The author has concluded that the political parties are not only not interested in formation of the political nation and do not contribute to it, but they also bring significant imbalance to the sphere of the national security in general through promotion of the artificial regionalization of the electorate and public attitude in general. It has been determined that the national unity of the Ukrainian nation is the main guarantor and attribute of ensuring the state national security as a whole. Only through awareness of the integrity of the own nation, belonging to it and readiness to protect its common agreed values, there arise a high potential for the quality state building, institutionalization and stable development.

Political parties have turned into political projects, the sole purpose of which is only acquisition and retaining of power, thus, not representation and lobbying of the interests of the population for the sake of public consensus. Focusing on the national interests and unity can change not only the direction of party the system of Ukraine, but generally give a boost to the new level of the new “conscious” statehood.

Key words: political party, national security, national interests, national unity.

УДК 323(477):321.7

В.А. Гапоненко

ЧИ ЗАВЕРШИЛАСЬ ІНСТИТУЦІОНАЛІЗАЦІЯ ДЕМОКРАТІЇ В УКРАЇНІ?

У статті розглядаються основні особливості функціонування демократичних політичних інститутів в Україні в контексті їхньої здатності забезпечувати основні принципи демократії та відповідним чином регламентувати поведінку громадян. З'ясовано, що реалізації принципу поділу влади перешкоджає дуалізм виконавчих повноважень, що є наслідком несистемних правок до Конституції України, зумовлених революційними подіями та тиском громадськості; принципу народовладдя – популізм, нестабільність виборчого законодавства, абсентеїзм або несвідомий вибір частини виборців; плюралізму – слабкість партійної системи та інститутів громадянського суспільства, поза ідеологічний характер діяльності та взаємодії партій між собою в форматі передвиборчих та парламентських коаліцій; свободи слова – заангажованість ЗМІ.

Доведено, що попри формальну наявність всіх демократичних інститутів, інституціоналізація демократії в Україні як процес формування здатності політичних інститутів створювати певні норми і правила політичної діяльності, не завершилась, оскільки на поведінку та цінності політичної еліти та громадян впливають неформальні авторитарні практики.

Це вказує на пріоритетні завдання державної політики у цій галузі. Серед них: завершення конституційної реформи у питанні розподілу владних повноважень виконавчої гілки влади та, вноrmування діяльності політичних партій, опозиції, лобістських

організацій, процедури виборів, створення, функціонування коаліцій та фракційної дисципліни, розвиток інституту громадянства, децентралізації владних повноважень, розвиток незалежних ЗМІ та альтернативних джерел інформації, зокрема використання електронних і мережових засобів комунікації, відмова від популістських програм соціального розвитку, формування демократичної політичної культури.

Сформульовано висновки, згідно з якими передумовами завершення інституціоналізації має бути вдосконалення взаємодії та розмежування повноважень вищих органів державної влади, посилення інститутів громадянського суспільства, надання статусу офіційних інститутів опозиції, лобістським групам, удосконалення інституту територіальних громад, громадянства, забезпечення ціннісних передумов функціонування вже наявних інститутів.

Ключові слова: демократія, політичні інститути, інституціоналізація, демократизація політичної системи.

DOI 10.34079/2226-2830-2019-9-25-76-84

Протягом тривалого часу в Україні відбуваються процеси демократизації політичної системи. Формально для цього давно створені всі інституційні передумови: нормативно затверджені принципи поділу влади, виборності органів влади, плюралізму, народного суверенітету тощо. Це вплинуло на зростання громадської активності, зміни в структурі політичної свідомості, що засвідчують акції громадянської непокори у 2004 та 2013-2014 роках. Однак, сучасні події засвідчують, що демократія в Україні не набула незворотного характеру.

Так, актуальною проблемою залишається негативний вплив неформальних авторитарних норм політичної поведінки та відносин на ефективність демократичних політичних інститутів. Як наслідок, в Україні відбуваються гострі суспільно-політичні конфлікти, продовжують відбуватись інституційні зміни, що перешкоджає стабільному функціонуванню політичної системи.

Особливостям, механізмам, передумовам інституціоналізації демократії присвячена низка наукових праць як зарубіжних [1-3], так і вітчизняних політологів зокрема М. Кармазіної [4], К. Лавренової [5], М. Розумного [6].

Проте, окреслені вище суперечності вказують на потребу переосмислення процесу інституціоналізації демократії в Україні в світлі сучасних подій, а також в контексті з'ясування пріоритетних напрямів підвищення ефективності демократичних інститутів.

Отже, *мета* статті полягає у спробі проаналізувати основні демократичні інститути з огляду на те, чи набули вони інституціоналізованого характеру.

Насамперед, зауважимо, що термін «інституціоналізація» у статті розуміється у широкому значенні: як комплексний процес утворення своєрідного набору соціально-політичних норм і правил. Фіналом процесу інституціоналізації можна вважати створення відповідно до норм і правил чіткої статусно-рольової структури [5, с. 20]. Тобто, інституціоналізація демократії передбачає не лише встановлення певних інститутів, але й їхню здатність внормувати поведінку основних суб'єктів політичного життя.

Таке визначення дає підстави погоджуватись з твердженням тих дослідників, що стверджують: «в Україні впровадження демократичних інститутів відбулася, а інституціоналізація демократії – ні, оскільки остання передбачає «впровадження демократичних принципів і цінностей, які б забезпечували адекватне сприйняття

суспільних проблем, мотивацію державного апарату й еліти до їх подолання і, власне, ефективне функціонування інститутів представництва та відповідальності» [6, с. 81].

З метою довести дане твердження проаналізуємо ефективність функціонування основних класичних політичних інститутів демократії на сучасному етапі.

По-перше, принцип поділу влади не може бути у повній мірі реалізований через дуалізм виконавчої влади, схильності інституту Президента перебільшувати свої конституційні повноваження. Тривалі зміни структури влади на конституційному рівні не дають результатів, оскільки зміни до Конституції України стають результатом революційних подій і, після встановлення ситуативної рівноваги про завершення конституційної реформи забувають до чергових виборів. Остання спроба інституціоналізації принципу поділу влади відбулась у 2014 році за процедурою, яка нормативно не була прописана та не мала прецедентів в історії України. Це дає підстави сумніватися у легітимності Конституції, і в майбутньому створює загрозу для подальших суперечок навколо її чинності [7].

По-друге, встановлені політичні інститути прямої демократії (вибори, референдуми) незадовільно забезпечують принцип народовладдя внаслідок нестабільності виборчого законодавства, популізму та методу маніпулювання громадською думкою. Радянська практика використовувати ЗМІ для державної пропаганди трансформувалось у популістські методи легітимації або досягнення влади, ведення передвиборчої агітації. Як констатує М. Розумний: «Наслідком таких підходів є поява нових політичних проєктів, заснованих на мережевій, «вірусній» та інших мобілізаційних технологіях, що фінансуються з альтернативних, в т.ч. зовнішніх джерел. Реклама партійних брендів стає дедалі агресивнішою, фігури партійних лідерів дедалі ефектнішими, а середовище «партійних активістів» із часом професіоналізується і набуває ознак корпоративної закритості» [6, с. 87].

Наприклад, згідно коаліційної угоди від 21 листопада 2014 року мав відбутись перехід на суто пропорційну систему з відкритими списками [8]. Це пояснюється широкою підтримкою цієї системи громадськістю (у 2017 році 34,5% опитаних) [9]. Однак, станом на 16 травня 2019 року дата голосування за Виборчий кодекс у другому читанні так і не було призначено. Актуалізуються дискусії щодо необхідності виборчої реформи лише на період передвиборчих перегонів.

По-третє, інститут парламентаризму не здатний ефективно забезпечити принцип представництва у зв'язку з деструктивним характером партійних взаємозв'язків, ситуативним характером парламентської більшості, *кризою партійної ідентифікації*.

У відповідь на запит суспільства на нові політичні сили представники політичної еліти змінюють назви політичних організацій, демонструють наміри реформувати політичну систему у політичній риториці. Проте, на практиці зміни відбуваються лише формально.

Так, на виборах до парламенту у 2014 році із шести парламентських партій, які подолали прохідний бар'єр на виборах 2014 р., лише одна – «Батьківщина» – була представлена в попередньому парламенті. Однак, персональний склад Верховної Ради оновився на лише 56%. Усі інші парламентські фракції стали новими проєктами представників старої політичної еліти держави [7].

Як свідчать результати декількох виборчих процесів останніх років, Ідеологічний програмний тип партій поступово втрачає свій вплив, поступаючись іміджевим та декларативним. Передвиборчі гасла кандидатів стають дедалі узагальненішими та

розмитішими. Парламентські коаліції в Україні також створюються на позаідеологічних засадах. Близькі за ідейним спрямуванням партії замість спроб шукати порозуміння між собою, вдаються до конфронтації з метою «перехопити» електорат і витіснити конкурентів зі сцени міжпартійного змагання.

По-четверте, неефективним варто вважати інститут політичної участі, оскільки її кількісні показники досить низькі. Так, у 2018 році лише 7% опитаних були залучені до активної громадської діяльності і тільки 37% готові брати участь в управлінні своїм селом, селищем чи містом [10]. Водночас, вибори Президента України 2019 року продемонстрували достатньо високу явку 62,88% (перший тур), 61,42% (другий тур). При цьому достатньо активно була молодь [11].

Можна стверджувати, що переростання у 2013 році акцій громадянської непокори у насильницькі, військові події також є свідченням незавершеності процесу інституціоналізації демократії, неефективності політичної участі, що має або формальний або не конвенційний характер. Адже, за наявності дієвих правових механізмів захисту своїх прав, громадяни здатні вирішувати всі суспільні суперечності у раціональному руслі та з повагою ставитись до політичної системи загалом.

По-п'яте, специфічний прояв в Україні має принцип плюралізму. Свобода слова була сприйнята як нічим необмежена. Інформаційні повідомлення спрямовувались не на формування загальнодержавної ідеології, а на політичну риторичку, що створило підґрунтя для ряду суспільних міфів та суперечностей (про відмінності Сходу і Заходу, про статус російської мови тощо), а в подальшому сприяло загостренню соціального конфлікту. Водночас, військові події демонструють, що багато нав'язаних українському суспільству проблем є надуманими. Зокрема, лєвова частка добровольців учасників АТО це вихідці західних регіонів України. Ті ж таки західні області приймають найбільшу кількість внутрішньо переміщених осіб, надають їм тимчасове місце проживання, забезпечують робочими місцями тощо. Як свідчать соціологічні дані, провідними цінностями для всього українського суспільства, незалежно від регіону є мир та безпека [12]. Тобто, попри нав'язуваний роками міф про дихотомію Заходу і Сходу України, представники цих регіонів на практиці проявили високий рівень солідарності та толерантності один до одного.

Названі особливості вказують на пріоритетні завдання державного будівництва у напрямі інституціоналізації демократії в Україні. Насамперед, зміни до законодавства не повинні здійснюватись під тиском революційної доцільності та з метою загравання з масами. Необхідно здійснювати комплекс реформ у різних сферах суспільного життя, узгоджених між собою. Лише в цьому випадку політична модернізація буде ефективною. Інакше суспільство виявляється неготовим до демократії. Як наслідок, громадяни, що очікували від демократичного методу управління не лише рівності можливостей та прав, а й поліпшення соціально-економічного становища, досягнення політичної стабільності, розчаровуються у цінності демократії. Знижується рівень легітимності демократичних політичних інститутів. У такий спосіб політична система потрапляє у «пастку гібридності» [13], виникає загроза деінституціоналізації демократії.

Поетапна демократизація суспільства, за якої встановленню демократичних інститутів має передувати всебічна лібералізація, означає, що демократію не можна запровадити шляхом проголошення певних принципів чи постанов. Це лише формальний бік інституціоналізації, що є її необхідним але не єдиним елементом. Справжня демократія має бути встановлена шляхом поступових змін у всіх сферах суспільного життя. Також це

виключає радикалізм і зовнішній тиск у впровадженні демократії. В ідеалі, варто прагнути будувати суспільні відносини, щоб учасники соціальної практики самостійно знаходили шляхи її демократизації.

У процесі реформування політичної системи варто чітко дотримуватись встановлених процедур, що запобігатиме в майбутньому суперечкам щодо легітимності інституційних змін. Варто запобігати докорінним змінам до законодавства напередодні чергових виборів до органів влади. Особливо це стосується змін до порядку та процедури проведення виборів.

Важливо здійснювати заходи щодо підвищення легітимності політичних партій в цілому, забезпечення реального плюралізму та відповідальності за державну політику. Зокрема, доцільно сприяти стабілізації партійної системи, зменшення кількості суб'єктів виборчого процесу, формуванню декількох ідейно протилежних блоків, проводити широку роз'яснювальну та агітаційну роботу серед населення щодо ролі партії як демократичного інституту, особливостей їхньої діяльності та специфіки ідейних засад конкретних політичних сил в Україні.

Також на законодавчому рівні варто передбачити всі деталі процесу формування парламентських коаліцій, зобов'язавши учасників дотримання ряду правил, зокрема, пошуку основними політичними блоками природних союзників з близькими ідейними засадами для спільної діяльності у складі парламентської більшості, порозуміння стосовно основних напрямів та цілей, програми майбутньої політики, розподіл посад в коаліційному уряді, фракційної дисципліни тощо.

Перспективним напрямком оптимізації функціонування інститутів громадянського суспільства та активізації соціального капіталу має стати стимулювання альтернативних видів групової ідентифікації, зокрема неформальних об'єднань громадян, самоврядних територіальних громад, а також запропоновані Р.Патнамом національні екологічні організації, некомерційні агентства обслуговування, групи підтримки [14]. Доцільно надати офіційного статусу функціонуванню парламентської опозиції та нормативного оформлення практиці лобіювання в Україні.

Чільне місце у процесі вдосконалення інституту політичної участі є децентралізація владних повноважень та забезпечення самоврядування регіонів з метою гармонізації компетенції та відповідальності держави та місцевого самоврядування, підвищення якості публічних послуг. Залучення громадян до політичної участі має сприяти формуванню інституту громадянства. Його особливостями є високий рівень громадянської культури, толерантності членів суспільства один до одного, здатністю проявляти організованість, ініціативу та згуртованість у вирішенні локальних проблем, застосування елементів електронної демократії, формуванням відповідального типу політичного лідерства, здатність політичних еліт до компромісу, відкритістю та незаангажованістю політичної інформації, мобілізація мас на конструктивні політичні дії. Тобто, інститут громадянства є необхідною передумовою інституціоналізації демократії.

Актуальним завданням інституціоналізації демократії в Україні є вирішення гострих суспільних суперечностей та припинення військових дій шляхом забезпечення умов для мирного протесту та конвенційних форм політичної участі, соціального захисту населення, у тому числі внутрішньо переміщених осіб. При цьому слід відмовитись від популістських програм соціального захисту, передачі повноважень щодо соціального забезпечення місцевим виборним органам, незалежних недержавних благодійних фондів соціальних виплат.

Важливим завданням державної політики щодо завершення інституціоналізації демократії є формування у членів суспільства високого рівня демократичної політичної культури, демократичних політичних цінностей: активної громадянської позиції, знання своїх прав та обов'язків, взаєморозуміння й взаємоповаги між представниками всіх етнічних співтовариств, регіонів, виховання поліетнічного державного патріотизму, що буде основою безконфліктності та стабільності політичного життя. Складовими демократичної політичної культури є повага до рішень, досягнутих конституційним шляхом, толерантність, здатність до компромісу.

Важливим завданням для формування перелічених особливостей політичної культури є розробка та впровадження інтегруючої ідеології, певного набору цінностей українського суспільства на зразок «американської мрії», що стала б альтернативою, водночас, і радянській заідеологізованості, і пострадянському ідеологічному вакууму, створила б основу для консолідації всіх регіонів та соціальних груп.

Для забезпечення ціннісних передумов демократизації українського суспільства необхідно прагнути до визначення національної специфіки цього процесу, відмовитись від універсалістських моделей демократії. Встановлення демократії не повинно ототожнюватись з утвердженням західної моделі організації життя. Навпаки, це має бути процес діалогу культур та збереження унікальності кожної.

На практиці реалізація окреслених завдань щодо формування ціннісних передумов демократизації передбачає зосередження уваги на інформаційно-діджитальній складовій державної політики, що передбачає низку кроків із використання потенціалу електронних систем комунікації між представниками влади та суспільства [15]. Зокрема, вона розширює можливості для функціонування незаангажованих ЗМІ, участі в публічних обговореннях, дискусіях з поточних політичних питань.

Актуальним завданням формування демократичного типу політичної культури громадян є забезпечення багатоманітності форм власності ЗМІ, використання потенціалу електронних і мережевих засобів комунікації, що сприятиме різноманітності, конкуренції джерел інформації.

Таким чином, політичні інститути демократії в Україні нормативно затверджені, однак функціонують неефективно. Це вказує на необхідність розробки шляхів завершення інституціоналізації, усунення неформальних авторитарних практик політичної діяльності та набуття політичними інститутами здатності формувати відповідний тип поведінки індивідів.

Проаналізовані показники незавершеності інституціоналізації вказують на необхідність формування таких передумов демократизації політичної системи України як збалансованість гілок влади, узгодженість повноважень органів виконавчої влади, відповідальність політичних партій, фракційна дисципліна, ідеологічна основа формування коаліцій, взаємодія держави і громадянського суспільства, надання офіційного статусу опозиції та лобіюванню, громадська ініціатива, незалежні ЗМК, високий рівень політичної культури.

Отже, пріоритетним напрямком наукових дослідження проблематики завершення демократизації політичних інститутів в Україні є пошук конкретних шляхів та засобів щодо формування названих передумов.

Список використаної літератури

1. Норт Д. Институты, институциональные изменения и функционирование экономики / Д. Норт; пер. с англ. А. Н. Нестеренко; предисл. и науч. ред. Б. З. Мильнера. -

Москва : ФЭК "Начала", 1997. - 180 с. ; Nort D. Instituty, institutsionalnye izmeneniya i funktsionirovanie ekonomiki / D. Nort; per. s angl. A. N. Nesterenko; predisl. i nauch. red. V. Z. Milnera. - Moskva : FEK "Nachala", 1997. - 180 s.

2. Патнам Р. Творення демократії: Традиції громад.активності в сучасній Італії / Р. Д. Патнам, Р. Леонарді, Р. Й. Нанетті ; пер. з англ. В. Ющенко. – Київ : Основи, 2001. – 302 с. ; Patnam R. Tvorennya demokratii: Tradytsii hromad.akyvnosti v suchasniy Italii / R. D. Patnam, R. Leonardi, R. I. Nanetti ; per. z anhl. V. Yushchenko. – Kyiv : Osnovy, 2001. – 302 s.

3. Пшеворский А. Демократия и рынок. Политические и экономические реформы в Восточной Европе / А. Пшеворский; пер с англ. под ред. В. А. Бажанова. – Москва : РОССПЭН, 1999. – 320 с. ; Pshevorskiy A. Demokratiya i rynok. Politicheskie i ekonomicheskie reformy v Vostochnoy Yevrope / A. Pshevorskiy; per s angl. pod red. V.A. Bazhanova. – Moskva : ROSSPEN, 1999. – 320 s.

4. Кармазіна М. Президентство: український варіант / М. Кармазіна. – Київ : Бланк-Прес, 2007. – 365 с. ; Karmazina M. Prezydentstvo: ukrainskyi variant / M. Karmazina. – Kyiv : Blank-Pres, 2007. – 365 s.

5. Лавренова К. О. Особливості розвитку гібридного політичного режиму в умовах демократизації : дис канд. політ. наук : спец. 23.00.02 / Катерина Олександрівна Лавренова; Інститут держави і права ім. В. М. Корецького НАН України. – Київ, 2017. – 279 с. ; Lavrenova K. O. Osoblyvosti rozvytku hibrydnogo politychnoho rezhymu v umovakh demokratyzatsii : dys kand. polit. nauk : spets. 23.00.02 / Kateryna Oleksandrivna Lavrenova; Instytut derzhavy i prava im. V. M. Koretskoho NAN Ukrainy. – Kyiv, 2017. – 279 s.

6. Розумний М. М. Виклики національного самовизначення : моногр. / М.М. Розумний. – Київ : НІСД, 2016. – 196 с. ; Rozumnyi M. M. Vykyky natsionalnoho samovyznachennia : monohr. / M. M. Rozumnyi. – Kyiv : NISD, 2016. – 196 s.

7. Україна після Євромайдану: досягнення та виклики / ред. М. Яковлев, О. Гарань. – Київ : Фонд «Демократичні ініціативи» ім. Ілька Кучеріва, 2015. – 132 с. ; Ukraina pislia Yevromaidanu: dosiahnennia ta vykyky / red. M. Yakovliev, O. Haran. – Kyiv : Fond «Demokratychni initsiatyvy» im. Ilka Kucheriva, 2015. – 132 s.

8. Коаліційна угода : проект [Електронний ресурс] // Верховна Рада України. – 2014. - Режим доступу : http://samopomich.ua/wp-content/uploads/2014/11/Koaliciyna_uhoda_parafovana_20.11.pdf ; Koalitsiina uhoda : proekt [Elektronnyi resurs] // Verkhovna Rada Ukrainy. – 2014. - Rezhym dostupu : http://samopomich.ua/wp-content/uploads/2014/11/Koaliciyna_uhoda_parafovana_20.11.pdf

9. Українці підтримують виборчу реформу – дані Центру Розумкова [Електронний ресурс] // Вибори. Вибори. - 2017. - 19 грудня. - Режим доступу : <https://vybory.pravda.com.ua/news/2017/12/19/7149544/> ; Ukraintsi pidtrymuiut vyborchu reformu – dani Tsentru Rozumkova [Elektronnyi resurs] // Vybory. Vybrory. - 2017. – 19 hrudnia. - Rezhym dostupu : <https://vybory.pravda.com.ua/news/2017/12/19/7149544/>

10. Публічна дискусія “Громадянське суспільство в 2018-му: нові виклики, нові завдання” (до 25-річчя Фонду «Демократичні ініціативи» імені Ілька Кучеріва) 6 березня 2018 року [Електронний ресурс] // Фонд «Демократичні ініціативи». - Режим доступу : <https://dif.org.ua/uploads/pdf/13963398165a9eef1b022177.77359526.pdf> ; Publichna dyskusiiia “Hromadianske suspilstvo v 2018-mu: novi vykyky, novi zavdannia” (do 25-richchia Fondu «Demokratychni initsiatyvy» imeni Ilka Kucheriva) 6 bereznia 2018 roku [Elektronnyi resurs]

// Fond «Demokratychni initsiatyvy». - Rezhym dostupu :
<https://dif.org.ua/uploads/pdf/13963398165a9eef1b022177.77359526.pdf>

11. Підсумковий звіт за результатами громадського контролю під час виборів Президента України [Електронний ресурс] // Опора. – 2014. – 14 липня. – Режим доступу : <https://www.oporaua.org/vybory/vybory-prezydenta-2014/5802-pidsumkovyj-zvit-za-rezultatamy-gromadskogo-sposterezhennja-opory-pid-chas-pozachergovyh-vyboriv-prezydenta-ukrajiny-2014-rok> ; Pidsumkovyi zvit za rezultatamy hromadskoho kontroliu pid chas vyboriv Prezydenta Ukrainy [Elektronnyi resurs] // Opora. – 2014. – 14 lypnia. – Rezhym dostupu : <https://www.oporaua.org/vybory/vybory-prezydenta-2014/5802-pidsumkovyj-zvit-za-rezultatamy-gromadskogo-sposterezhennja-opory-pid-chas-pozachergovyh-vyboriv-prezydenta-ukrajiny-2014-rok>

12. Цінності українців pro et contra реформ в Україні [Електронний ресурс] // Укрінформ. – Режим доступу : https://www.ukrinform.ua/rubric-other_news/1850963-78799c8650906a9dd662cee6db323ee1.html ; Tsinnosti ukrainsiv pro et contra reform v Ukraini [Elektronnyi resurs] // Ukrinform. – Rezhym dostupu : https://www.ukrinform.ua/rubric-other_news/1850963-78799c8650906a9dd662cee6db323ee1.html

13. Putnam R. Bowling Alone: America's Declining Social Capital / R. Putnam // Journal of Democracy. - 1995. – Vol. 6, № 1. - P. 65-78.

14. Мацієвський Ю. У пастці гібридності: зигзаги трансформацій політичного режиму в Україні (1991-2014) / Ю. Мацієвський. – Чернівці : Книги – XXI, 2016. – 552 с. ; Matsiievskiy Yu. U pasttsi hibrydnosti: zygzagy transformatsii politychnoho rezhymu v Ukraini (1991-2014) / Yu. Matsiievskiy. – Chernivtsi : Knyhy – XXI, 2016. - 552 s.

15. Бульбенюк С. С. Євроінтеграційна політика України: інформаційно-діджитальна складова / С. С. Бульбенюк // Актуальні теоретичні та практичні проблеми наближення законодавства України до права Європейського Союзу : зб. матер. Міжнар. наук.-практ. конф., 15 березня 2019 р. – Київ : Видавничий центр «Кафедра», 2019. – С. 26-29 ; Bulbeniuk S. S. Evrointehratiina polityka Ukrainy: informatsiino-didzhytalna skladova / S.S. Bulbeniuk // Aktualni teoretychni ta praktychni problemy nablyzhenia zakonodavstva Ukrainy do prava Yevropeiskoho Soiuzu : zb. mater. Mizhnar. nauk.-prakt. konf., 15 bereznia 2019 r. – Kyiv : Vydavnychiy tsentr «Kafedra», 2019. – S. 26-29.

Стаття надійшла до редакції 10.06.2019 р.

V. Haponenko

HAS INSTITUTIONALIZATION OF DEMOCRACY IN UKRAINE ALREADY BEEN COMPLETED?

The article deals with the main peculiarities of functioning of democratic political institutions in Ukraine in the context of their ability to provide basic principles of democracy and appropriately regulate the citizens' behavior. It has been found out that implementation of the principle of separation of powers is restrained by dualism of executive powers as a result of unsystematic amendments to the Constitution of Ukraine, conditioned by revolutionary events and public pressure. The principle of democracy is restrained by populism, instability of electoral legislation, absenteeism or unconscious choice of voters; pluralism – by weakness of the party system and civil society institutions, beyond the ideological nature of activities and interaction of parties in the format of pre-election and parliamentary coalitions; freedom of speech is impeded by media engagement.

It has been proven that despite formal availability of all democratic institutions, the institutionalization of democracy in Ukraine, as a process of forming capacity of political institutions to create certain norms and rules of political activity, has not been completed, since the behavior and values of the political elite and citizens are influenced by the informal authoritarian practices.

It determines the following priorities of the state policy in this field: completing the constitutional reform in the part of distribution of powers in the executive branch, regulating activities of political parties, opposition, lobby organizations and election procedures, forming coalitions and insuring discipline in party factions, developing the institution of citizenship, decentralization of authority, promoting independent media and alternative sources of information, in particular the use of electronic and network communication means, rejecting populist social development programs, establishing democratic political culture.

The conclusions have been drawn that the preconditions necessary to complete institutionalization include the following: improving cooperation and separation of powers among the supreme bodies of state authority, strengthening civil society institutions, providing the status of official institutions for opposition and lobby groups, improving the institute of territorial communities and citizenship, providing value basis for activities of already existing institutions.

Key words: *democracy, political institutes, institutionalization, democratization of the political system.*

УДК 321.022:343.9:343

Т.С. Гжибовська

АНТИКОРУПЦІЙНА ПОЛІТИКА В КРАЇНАХ СХІДНОЇ ЄВРОПИ: ДОСВІД ДЛЯ УКРАЇНИ

У статті проведено дефінітивний аналіз понять «антикорупційна політика» та «система боротьби з корупцією». Досліджено досвід країн Східної Європи які можуть бути модельними для України з точки зору впровадження превентивних антикорупційних заходів, зокрема Румунії та Болгарії. Розглянуто особливості сучасного східноєвропейського антикорупційного законодавства, визначено взаємозв'язок із рейтингом рівня корупції Transparency International. Виділено основні проблеми для впровадження нововведень до антикорупційної політики України. Виявлено основні засоби та заходи попередження та боротьби з корупцією в Румунії та Болгарії, які було б доцільно запровадити в Україні, а також розроблені відповідні напрями розвитку антикорупційної політики в сучасних умовах.

Ключові слова: *корупція, антикорупційна політика, система боротьби з корупцією, світовий рівень корупції, індекс корупції, індекс сприйняття корупції, антикорупційні заходи, напрями антикорупційної політики.*

DOI 10.34079/2226-2830-2019-9-25-84-94